

คำถามสำหรับกรณีคนหายที่มีอาการสมองเสื่อม

ผู้นำเสนอ : นายดำรงศักดิ์ ขวนขวย นักนิติวิทยาศาสตร์ปฏิบัติการ

ชื่อหน่วยงาน : กลุ่มติดตามคนหายและการพิสูจน์ศพนิรนาม กองพัฒนาระบบการติดตามคนหายและการพิสูจน์ศพนิรนาม
บทนำ

ปัญหาการติดตามหาคนหายที่มีอาการสมองเสื่อมมีความซับซ้อนและยากลำบากในการติดตาม เนื่องจากคนหายมีจุดเด่นคือการสูญเสียความทรงจำและการตัดสินใจอย่างชัดเจน รวมถึงการหายไปอย่างไร้ทิศทางเป็นเหตุการณ์ที่สามารถพบได้บ่อยครั้งหากปล่อยให้เวลาล่วงเลยไป อาจทำให้โอกาสรอดชีวิตของคนหายลดลง (IACP, 2011) เนื่องจากความเสี่ยงสูงจะเกิดอุบัติเหตุและเสียชีวิต จึงทำให้คนหายที่มีอาการสมองเสื่อมมีความแตกต่างจากคนหายในกรณีอื่นๆ มาก เพราะคนหายที่มีอาการสมองเสื่อมสามารถกลายเป็นคนเร่ร่อน คนนิรนาม เพราะไม่สามารถบอกได้ว่าตัวเองเป็นใคร และมีโอกาสเกิดอุบัติเหตุหรือถูกทำร้ายร่างกายจนถึงขั้นเสียชีวิตกลายเป็นศพนิรนาม สถานการณ์คนหายที่มีอาการสมองเสื่อมมีแนวโน้มสูงขึ้น จากการสำรวจประชากรไทยในปี 2560 มีจำนวน 67.6 ล้านคน มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป 11.3 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 16.7 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) พบว่า 10 % ของผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีอาการอัลไซเมอร์ซึ่งเป็นสาเหตุอันดับหนึ่ง และจากสถิติคนหายที่มีอาการสมองเสื่อมปี 2563 มูลนิธิกระจกเงา คิดเป็นร้อยละ 12.8 จากจำนวน 845 ราย โดยข้อมูลโครงสร้างประชากรไทยเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2564 ซึ่งมีโอกาสพบผู้ที่มีอาการสมองเสื่อมถึงร้อยละ 10 ปัญหาของคนหายที่มีอาการสมองเสื่อมเป็นความท้าทายต่อกระบวนการติดตามคนหาย การศึกษาแนวทางการตั้งประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ข้อมูลคนหายจากญาติหรือผู้แจ้งคนหาย คำถามจะมีลักษณะตรงประเด็นเกี่ยวกับการหายมากที่สุด สามารถช่วยกระตุ้นให้ได้ระลึกถึงรายละเอียดและเหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่การสูญหาย เช่น พฤติกรรม กิจกรรมประจำวัน สถานที่ที่คนหายชอบไป การเดินทางใช้วิธีเดินเท้าหรือโดยรถยนต์ เหตุการณ์ก่อนการหาย เป็นต้น ประกอบกับข้อมูลรูปพรรณสัณฐาน เครื่องแต่งกายล่าสุด วัน เวลา สถานที่พบครั้งสุดท้าย เพื่อนำข้อมูลมาเชื่อมโยงกับพฤติการณ์คดีและทำความเข้าใจเกี่ยวกับคนหาย รวมถึงช่วยในการวิเคราะห์สถานการณ์ การตรวจสอบที่เกิดเหตุ การรวบรวมพยานหลักฐานและการวางแผนค้นหา ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลและพยานหลักฐานเพิ่มเติมสำหรับติดตามคนหาย

กองพัฒนาระบบการติดตามคนหายและการพิสูจน์ศพนิรนาม สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ปฏิบัติงานภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสนับสนุนการปฏิบัติงานติดตามคนหายและการพิสูจน์ศพนิรนาม พ.ศ. 2558 มีหน้าที่ส่วนหนึ่งตามระเบียบเกี่ยวกับการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินการติดตามคนหายและการพิสูจน์ศพนิรนามของหน่วยงานของรัฐต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาระบบการติดตามคนหาย การพิสูจน์คนนิรนามและศพนิรนาม ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ข้อมูลกรณีคนหายที่มีอาการสมองเสื่อม มีประโยชน์ในการพัฒนางานด้านการติดตามและการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ ตลอดจนนำไปสู่การพิสูจน์บุคคลและนำคนหายกลับสู่ครอบครัวอย่างปลอดภัย

แบบแจ้งคนหาย ประเทศไทย

“แบบแจ้งคนหาย” ของระบบฐานข้อมูลกลางในการจัดเก็บและสืบค้นข้อมูลบุคคลสูญหายและการพิสูจน์ศพนิรนามของประเทศไทยที่อยู่ในความรับผิดชอบของ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ที่ทำหน้าที่เป็น สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาระบบการติดตามคนหายและการพิสูจน์ศพนิรนาม ประกอบด้วยข้อมูลคนหายที่สำคัญ เช่น ภาพถ่ายหน้าตรง ตำหนิรูปพรรณสัณฐาน เอกสารเกี่ยวกับคนหาย การส่งต่อข้อมูล ข้อมูลคนหายมีคำถามเกี่ยวกับการสันนิษฐานว่าคนหายมีอาการสมองเสื่อม เช่น คนหายหลงทางหรือพลัดหลง มีพัฒนาการทางสมองช้า สติฟั่นเฟือน หรือมีอาการวิกลจริต ทำให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของคนหาย และตรวจสอบข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีหน้าเกี่ยวกับการคุ้มครองคนเร่ร่อน คนสมองเสื่อม ข้อมูลดังกล่าวประกอบกับมูลเหตุก่อนการหาย รวมถึงการสัมภาษณ์ประวัติการหายตัวซ้ำซ้อนเกี่ยวกับสถานที่พบตัวครั้งที่ผ่านมาประกอบกับคำถามเบื้องต้น เช่น ที่อยู่ปัจจุบันของคนหาย วัน เวลา สถานที่หาย การแต่งกาย เครื่องประดับ ทรัพย์สินของติดตัว ข้อมูลทางการแพทย์ ข้อมูลจะเข้าสู่กระบวนการตรวจพิสูจน์บุคคลกับฐานข้อมูลคนหายและศพนิรนามของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ และนำเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลกลางในการจัดเก็บและสืบค้นข้อมูลบุคคลสูญหายและการพิสูจน์ศพนิรนาม

พิธีสารเฮร์เบิร์ต The Herbert ประเทศอังกฤษ

“พิธีสารเฮร์เบิร์ต The Herbert” โดยตำรวจเวสต์ยอร์กเชียร์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ตำรวจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็ว รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการติดตามคนหายที่มีอาการสมองเสื่อม การบันทึกข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับคนหาย เช่น ยาที่ต้องใช้ เบอร์โทรศัพท์เคลื่อนที่ ภูมิลำเนาเดิม รูปถ่าย เป็นต้น การส่งต่อข้อมูลสามารถทำอย่างรวดเร็วลดเวลาในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบบฟอร์มประกอบด้วยประวัติคนหาย รูปพรรณสัณฐาน กิจวัตรประจำวัน งานอดิเรก สถานที่ชอบและไปเป็นประจำ ประวัติการหาย เช่น สถานที่พบตัวครั้งที่ผ่านมา สถานที่เดินทางไปและกลับ ขับรถได้หรือไม่ ประเภทและหมายเลขทะเบียนรถ และข้อมูลทางการแพทย์ เช่น ความเสี่ยงจากการขาดยา ข้อมูลทางการแพทย์สามารถแจ้งผู้อื่นรับทราบเพื่อระมัดระวังหากพบเจอคนหาย วิธีการเข้าหาคนหายทำได้อย่างไร ส่วนสุดท้ายเป็นคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ก่อนหายสามารถเชื่อมโยงข้อมูล โดยให้ความสำคัญกับช่วงเวลาและกิจวัตรประจำวัน

แนวทางการติดตามคนหายที่มีอาการอัลไซเมอร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา

มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการติดตามคนหายที่เป็นโรคอัลไซเมอร์ให้มีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับการรับแจ้งคดีคนหายและความซับซ้อนของกระบวนการติดตามคนหาย ประเด็นคำถามสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลของคนหายอยู่ในการรวบรวมพยานหลักฐาน เช่น วัตถุพยาน ภาพถ่ายล่าสุด ข้อมูลรูปพรรณสัณฐาน เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ความสัมพันธ์ระหว่างญาติกับคนหาย เวลาและสถานที่พบครั้งสุดท้าย คนสุดท้ายที่เห็นคนหาย และการค้นหาเบื้องต้น ข้อมูลเพิ่มเติม เช่น พฤติกรรม อุปนิสัย กิจวัตรประจำวัน การเดินทาง ความสนใจ สถานที่สำคัญ และสถานที่ที่ชอบไป เจ้าหน้าที่ควรทราบข้อมูลทางเข้าออกของคนหายเพื่อเป็นเบาะแสในการคาดเดาเส้นทาง

คำถามเริ่มต้นการสัมภาษณ์ข้อมูลที่จะเริ่มจากการสัมภาษณ์ทั่วไปและขยายรายละเอียดเพิ่มขึ้นตามลำดับ การสัมภาษณ์ผู้ที่พบเห็นคนหาย ไม่ควรสัมภาษณ์พยานต่อหน้าพยานด้วยกัน เนื่องจากมีแนวโน้มที่ข้อมูลบางส่วน คลาดเคลื่อนและคล้อยตามกัน การจดจำรายละเอียดที่สำคัญอาจสูญหายไป (IACP, 2011)

เทคนิคการสอบสวนและการสัมภาษณ์ สำหรับการค้นหาและป้องกันภัยให้กับคนหาย ประเทศสหรัฐอเมริกา

เป็นการปฏิบัติงานด้านการติดตามคนหาย โดยมีคำถามที่เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์ที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการสัมภาษณ์ในการสืบสวนขยายผล เจ้าหน้าที่ต้องสัมภาษณ์ข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับคนหายและสาเหตุ การหาย โดยมีตัวอย่างคำถามดังต่อไปนี้

- 1) ความสามารถในการเดินทาง เช่น สามารถเดินหรือขับรถได้หรือไม่ สามารถเข้าถึงยานพาหนะได้หรือไม่
- 2) ความสามารถในการอยู่รอดของคนหาย เช่น คนหายมีเงินติดตัวหรือไม่ คนหายมีโทรศัพท์มือถือหรือไม่
- 3) ความคิดและความต้องการ เช่น คนหายไปเดินเล่นหรือไม่ คนหายพยายามค้นหาบุคคลหรือสิ่งของหรือไม่ คนหายทิ้งข้อความไว้หรือไม่ คนหายมีบันทึกส่วนตัวหรือไม่
- 4) ความสามารถในการตอบสนอง เช่น คนหายไม่ต้องการให้ใครพบจะซ่อนตัวและไม่ขานตอบ มีปัญหาทางจิตใจ หรือการใช้ภาษาที่ขัดต่อการขานรับ เช่น การพูดติดอ่าง
- 5) ความสนใจและความชอบ เช่น คนหายชอบสถานที่คนพลุกพล่านหรือชอบอยู่คนเดียว คนหายกลัวคนในเครื่องแบบหรือไม่ คนหายชอบดื่มน้ำหรือไม่
- 6) เหตุการณ์ในอดีตและเหตุการณ์ล่าสุด เช่น คนหายคิดว่าพวกเขามีชีวิตอยู่ในอดีตและจะพยายามกลับไป ยังที่อยู่อาศัยในอดีต (Young, 2005)

การปรับใช้และการพัฒนาสำหรับประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย ที่พบว่าการเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุและความเสี่ยงต่อการเป็นโรคสมองเสื่อมอาจจะเร็วกว่าที่คิด ดังนั้นการเตรียมความพร้อมในการรับมือการปฏิบัติงานด้านการติดตามคนหายที่มีอาการสมองเสื่อมถือเป็นเรื่องสำคัญที่ไม่อาจมองข้าม และต้องมีการปรับปรุงแบบแจ้งคนหายที่มีอาการสมองเสื่อม โดยใช้แนวทางคำถามของแต่ละประเทศและประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสมกับรูปแบบการใช้ชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยให้การคาดเดาสถานการณ์ที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด เช่น พฤติกรรมและอุปนิสัย กิจวัตรประจำวัน ความสามารถในการใช้ยานพาหนะและการขนส่งสาธารณะ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบฟอร์มการรับแจ้งคนหายที่มีอาการสมองเสื่อมสำหรับคนไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กุลพรภัสร์ จิระประไพ และธนนท์ นวมเพชร. (2561). แดลงข่าว "สถิติบอกอะไรผู้สูงวัยปัจจุบันและอนาคต" สืบค้นเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2563, (ออนไลน์) จาก

http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/Press_Release/2561/N10-04-61-1.aspx

คณะกรรมการพัฒนาระบบการติดตามคนหายและการพิสูจน์ศพนิรนาม. (2558). แบบแจ้งคนหาย. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2563, (ออนไลน์) จาก <https://www.thaimissing.go.th>

พิธีสารเฮร์เบิร์ต (the Herbert Protocol). Retrieved November 28, 2020, from

<https://www.westyorkshire.police.uk/advice/personal-safety-and-possessions/dementia-awareness/dementia-awareness/herbert-protocol-missing-person-incident-form>

IACP National law enforcement policy center. (2011). **Missing Persons with Alzheimer's**

Disease. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.theiacp.org/sites/default/files/all/a/AlzheimersPaper.pdf>

Young, C. (2005). **Investigation and Interviewing Techniques for Search and Rescue**

Responders. Retrieved November 28, 2020, from <http://www.1srg.org/ContributedMaterials/Investigation%20and%20Interviewing%20paper%20v3.0%208-2005.pdf>